

DUURZAME 100 INTERVIEW

Hersteller van de natuur

Om de ecocrisis te lijf te gaan moet de aanpak groter, breder en praktischer, vindt Willem Ferwerda. Hoe, dat laat zich zeer beslist niet samenvatten in deze vier regels. 'Alles hangt met alles samen: droge bodems, overbegrazing, algengroei, dominantie van de zeeëgel, noem het maar op.'

Willem Ferwerda kijkt uit over het Naardermeer. De lucht trilt van de hitte op deze zeer warme septemberdag. Hij kent het eerste beschermde natuurgebied van Nederland goed, woont er vlakbij. "Dit zullen we vaker krijgen", zegt de tropisch ecooloog over de uitzonderlijk temperatuur. Toch is de opwarming van de aarde niet wat hem het meeste bezighoudt. "Klimaatverandering is een afgeleid probleem. De echte crisis gaat over ecosystemen. En het mooie is dat wij mensen daar iets aan kunnen doen." Iets concreter: de uitputting van landbouwgronden, gekapte wouden en bossen, het uitsterven van soorten, door mensenhand veroorzaakte woestijnen. Die problemen moet de mens het hoofd bieden, is de overtuiging van Ferwerda. Want die raken direct aan de middelen van bestaan. Aan de beschikbaarheid van water, aan voldoende voedsel, aan leefbaarheid, aan banen, aan veiligheid. Ecologie koppelen aan economie is de rode draad in de loopbaan van Ferwerda (1959). Na zijn studies tropische ecologie en milieukunde werkte Ferwerda (1959) in Colombia. Terug in Nederland sloot hij zich aan bij het net opgerichte SNP Natuurreizen - toerisme met aandacht

voor de planeet - en in 2000 werd hij directeur van de Nederlandse tak van natuurbeschermingskoepel IUCN. In 2012 nam Ferwerda ontslag, bezon zich thuis op de toekomst en richtte met investeerders en experts Commonland op. Die organisatie streeft het herstel van grote, onleefbaar geworden gebieden na. Zoals de gortdroge hoogvlakte Altiplano in Spanje, de Wheatbelt in West-Australië en de Baviaanskloof in Zuid-Afrika.

"Natuurbescherming is heel belangrijk, maar het is maar een deel van de oplossing. Ze begon in de vroege twintigste eeuw met mensen als Theodore Roosevelt en in Nederland Jac P. Thijssse, die het Naardermeer redde. Natuurbescherming moet zeker, ook nu nog, gebeuren. Maar daarmee kom je er niet. Wie betaalt het? Geld uit liefdadigheidsfondsen om natuurgebieden te kopen droogt op. De overheid draagt minder bij en is onvoorspelbaar."

Maar vooral: de mens lééft van de natuur en de natuur mag ook geld opleveren. Dat wist Thijssse ook al toen de rente moest worden opgehoest over de lening van >> >> 155.000 gulden waarmee het Naardermeer in 1906 is opgekocht. Dat geld kwam uit visserij in het natuurgebied, de jacht en het snijden van riet. Met die zogeheten ecologische functionaliteiten gaat de moderne mens - pakweg de laatste tweehonderd jaar - bijzonder slordig om.

"Het economisch systeem is los komen te staan van het ecologisch systeem", constateert Ferwerda. "De economie is gericht op efficiëntie ten koste van de biodiversiteit. Het uitgangspunt van maximale winst per hectare leidt altijd tot degradatie van bossen, mangroves, wetlands, zeker op de korte termijn. De druk op het ecosysteem is gigantisch. Soorten sterven duizend keer zo snel uit als voordat de mens er was." Het gaat niet alleen om dat ene kikkertje dat dreigt te verdwijnen, of die vogel die niet meer rustig kan broeden. "Alles hangt met alles samen. Het gaat om droge bodems, overbegrazing, algengroei, dominantie van invasieve soorten zoals de zeeëgel, noem het maar op. De veerkracht van de natuur vermindert en de impact daarvan is gigantisch. Kijk naar de vluchtelingenkwesitie in het Midden-Oosten. De steppen en savannen zijn overbegraasd, daardoor minder in staat water vast te houden, de moerasdelta in Irak is drooggelegd. Dat zijn niet langer leefbare systemen en dat vergroot de kans op conflicten. Mensen trekken daar weg."

Om dat tij te keren is het volgens Ferwerda noodzakelijk om naar investeerders, bedrijven en boeren te kijken. Diezelfde economie die

vernietigt, heeft een sleutel in handen voor herstel. Hij was daarom in 2005 een van de oprichters van Leaders for Nature, waarin grote bedrijven zoals DSM, Unilever en KLM het belang van biodiversiteit onderkennen en beloven zich in te zetten voor het behoud ervan. Mooi, maar Ferwerda werd op zeker moment ongeduldig. Bij IUCN zag hij de beperking van goedbedoelde, maar kleine projectjes en noodzakelijke, maar traag vorderende discussies over het beprijzen van waardevolle eigenschappen van de natuur.

Het moet groter, breder en vooral praktischer, vindt Ferwerda, maar hoe? Om de ecocrisis te lijf te gaan is 'een holistische, systemische aanpak' nodig. Een complex verhaal, erkent Ferwerda, reden waarom hij zelden interviews geeft.

Om het duidelijker te maken pakt Ferwerda zijn laptop en laat een filmpje zien. Het eerste beeld biedt zicht op een verstild, verdroogd, heuvelachtig terrassenlandschap, monotoon beige van kleur. In een volgend shot zijn vele kleuren groen te onderscheiden, gras, bomen, struiken, bladeren die waaien in de wind. Het gaat over China, een lössplateau rond de Gele Rivier, jarenlang gefilmd door de Chinees-Amerikaanse filmmaker John D. Liu.

"Dat was een belangrijke inspiratie voor de oprichting van Commonland. Het lössplateau is het eerste grote project voor natuurherstel ter wereld. Het gebied, zo groot als Frankrijk, is in de tijd van Mao versneld gekapt voor de productie van ijzererts. Löss is nogal losse grond. Zonder stevige beplanting waait het weg. De rivier verstopte, de elektriciteitsvoorziening viel daardoor weg, het gebied was onleefbaar geworden. Met een lening van de Wereldbank is grootschalig bos aangeplant en zijn er gebieden voor landbouw gemaakt. China is daarna doorgegaan, het is nu een hotspot voor de appelteelt. Het water is terug, er wonen weer mensen, er komt winst uit de appels, dat levert banen op, de sociale kosten zijn lager."

Een succes dankzij een grote lening en, niet te onderschatten, een machtige overheid. Is zoiets in een ander land mogelijk, vroeg Ferwerda zich af. Met Commonland begon hij in 2014 in Spanje op voor hem bekend terrein: de verdroogde Altiplano in Andalusië, een gebied zo groot als Noord-Brabant. "Ik ken het land goed en ik spreek Spaans. Eerst hebben we alle partijen bij elkaar gebracht. Boeren, burgers, ondernemers, natuurparkeigenaren: mensen die vaak ruzie met elkaar hadden. We lieten ze dromen. Hoe moet dit gebied, nu kaal, heet in de zomer, koud in de winter, er over twintig jaar uitzien? Dan moet het

groen zijn, zei men, de scholen weer open, waterbronnen die het weer doen, wifi, een agro-economie die de bodem herstelt."

Allemaal technisch haalbaar, meent Ferwerda. De kunst is de wensen om te zetten in concrete projecten die geld opleveren, 'business cases', en twintig jaar als horizon aan te houden, te ver weg voor de meeste overheden en financiers. Toch is het eerste Spaanse project reeds gestart: de teelt, verwerking en marketing van bodemherstellende biologische amandelen in een almendrehesa, een 'bos-ecosysteem'.

In de eerste fase zijn investeerders te vinden in de categorie 'fondsen van rijke families', zoals de Bill en Melinda Gates Foundation. Ferwerda is al met pensioenfondsen in gesprek voor later. Die zijn wel geïnteresseerd, maar pas als er een heel pakket projecten te bieden is. Het herstel van de Altiplano kost in totaal zo'n 1 miljard euro.

"Het gaat erom de ecologische functies van zo'n gebied te herstellen. Ze zeggen wel eens: jij bent die man die bomen aanplant. Maar het gaat om veel meer. Er zit een heel bodemsysteem onder. Het mooie van een ecosysteem is dat het versneld kan herstellen: als je op de juiste plek drukt, versterken processen elkaar."

Uiteindelijk is dat ook goed voor het klimaat. "Ik ben er wel geweest, in Parijs op de Klimaattop. Dat was een doorbraak. Voor het eerst is echt erkend en opgeschreven dat het herstellen van ecosystemen van zeer groot belang is. Dat draagt bij aan het wegvangen van CO₂. Maar laten we ons niet gek laten maken. Als we nu stoppen met alle uitstoot, werkt het broeikaseffect nog honderden jaren door."

De planeet leefbaar houden is een gigantische opgave, geeft Ferwerda toe. "Ik ben een optimist, anders had ik in dit vak niet kunnen overleven. Mensen zijn onderdeel van de natuur, ze werken met de natuur. Steeds meer bedrijven en investeerders begrijpen dat."

Verlies wordt opbrengst

Een heel ecosysteem herstellen, hoe pak je dat aan? Willem Ferwerda ontwierp daarvoor het zogeheten '4 returns-model', recent gepubliceerd onder de vlag van de IUCN en de Rotterdam School of Management van de Erasmus Universiteit. Kort gezegd komt het neer op 'vier opbrengsten, drie zones, twintig jaar'. Een aangetast ecosysteem levert op vier punten verlies op: minder biodiversiteit, achteruitgang van werkgelegenheid, economische verliezen en verlies van zingeving. "Een weldoordacht landschapsherstelplan met duurzame business cases zet deze vier verliezen om in vier opbrengsten", legt Ferwerda uit.

"Zo gaan we naar banencreatie, economische winst, toename van biodiversiteit en, essentieel in het model, zingeving. We werken met drie zones: natuur, herstellende bos- en landbouw en een gebied voor verwerkende functies. Investeerders wordt gevraagd om voor twintig jaar te participeren." Ondanks die lange termijn, spreekt deze aanpak geldschietters aan, merkt Ferwerda. "In Australië willen we met ons bedrijf Wide Open Agriculture volgend jaar naar de beurs."